

BESEDA

Pomen:

- enopomenke
- večpomenke
- enakozvočnice
- blizuzvočnice

Izvor besed:

- domače besede
- privzete besede

Slogovna vrednost

-Zaznamovane:

- čustveno
- nečustveno
- pokrajinsko
- družbeno: sleng, žargon
- funkcijsko: praktično sporazumevalne, uradovalne, strokovne, publicistične
- časovno
- Nezaznamovane*

Pomenska razmerja:

- sopomenka
- nadpomenka
- podpomenka
- protipomenka
- pripadnost isti besedni družini
- pripadnost istemu tematskemu polju

Oblikovna stran

- Pregibne: samostalniška beseda, pridevniška beseda, glagol → se sklanjajo, spregajo
- Nepregibne: veznik, medmet, členek → se ne sklanjajo, ne spreminja končnic

Tvarna stran:

- izgovor besed
- zapis besed

Tvorjenost besed

- Netvorjenke: (koren) miz - A (končnica)
- Tvorjenka: miz-ic-A (A se sklanja, se spreminja končnica) (ic-a je obrazilo)

Tvorba besed- besedotvorje

Besedotvorje je tvorba besed.

Nastanek tvorjenk:

a.) iz česa?

- iz skladenjske podstave (natančno določena besedna zveza, iz katere delamo tvorjenke)

SKLADENJSKA PODSTAVA	TVORJENKA	VRSTA SKLADENJSKE PODSTAVE
----------------------	-----------	----------------------------

Ta, ki gasi	Gasilec	Podredna
Ta, ki vodi posel	Poslovodja	Podredna
Bel, moder, rdeč	Belo-modro-rdeč	Podredna
Ruski in Slovenski	Rusko-Slovenski	podredna

Sestava skladijske podstave

PRIREDNO ZLOŽENA	PODREDNO ZLOŽENA
-več jeder, besede so med seboj enakovredne	-jedro in določilo besede so med seboj neenakovredne
-bel, moder, rdeč	-ta ki je dobre duše

Besedna vrsta jedra skladijske podstave

SKLADENJSKA PODSTAVA	JEDRO SKLADENJSKE PODSTAVE	BESEDNA VRSTA JEDRA SKLADENJSKE PODSTAVE	TVORJENKA
To, kar je pri tleh	To	Sam. Beseda	Pritličje
Tak, ki je od Mojce	Tak	Prid. Beseda	Mojčin
Večkrat kihnniti	Kihnniti	Glagol	Kihati
Tja, kjer je dom	Tja	Prislov	domov

Besedotvorni postopek (algoritem) _____

Način tvorjenja besed iz skladijske podstave

- 1.) *To, ki pleše*: skladijska podstava
- 2.) *pleše*: vzamemo tisto polnompomensko besedo, iz katere bomo delali novo besedo
- 3.) *Ples*-polnompomensko besedo postavimo v izhodično obliko, nato ji odvzamemo odvečne lastnosti: BESEDOTVORNA PODSTAVA BODOČE TVORJENKE
- 4.) -alec : preostali del skladijske podstave zamenjamo z obrazilom: OBRAZILO
- 5.) ples- + -alec: vse dele bodoče tvorjenke, besedotvorno podstavo in obrazilo, pravilno razvrstimo
- 6.) ples+-alec= plesalec (združitev delov bodoče tvorjenke)

Zapis tvorjenk

1. Tvorjenke iz priredno zložene skladijske podstave: z vezajem: slovensko-angleški, 5-odstotni
2. Tvorjenke iz podredno zložene skladijske podstave: vse sestavine pišemo skupaj: zobotrebec, medprostor

Besedotvorni načini

1. *Izpeljava*: je pretvarjanje skladijske podstave v besedo s priponskim desnim obrazilom (pripona) Ljuba sestra-sestrica

2. Zlaganje: je pretvarjanje v besedo z medponskim vmesnim obrazilom (medpona)
Tak, ki ljubi resnico: resnic-o-ljuben
3. Sestavljanje: je pretvarjanje v besedo s predponskim, levim obrazilom (predpona)
Preveč dober- predober
4. Sklapljanje: sklop besede povežemo med sabo
Pet-in-dvajset, se-ve-da
5. Krnitev: mešana tvorba (besede okrnimo na črke in jih nato povežemo v besede)
TOvarna MOtorjev Sežana
TO MO S → TOMOS

SESTAVA TVORJENK

1. Besedotvorna podstava

TVORJENKA	BESEDOTVORNA PODSTAVA
Sadje	Sad-
Knjižnica	Knjižn-
Temnolasec	Temn-, Las-
Pračlovek	-človek

Besedotvorna podstava je tisti del tvorjenke v kateri prepoznamo izhodiščno besedilo

-Vrste besedotvornih podstav

Soavtor, meščanka, enoceličar, vzgojno-izobraževalen, seveda, očala

ENODELNE	VEČDELNE
-avtor	En-, celic-
Meščan-	Vzgojn-, izobraževalen
Oč-	Se-ve-da

2. Obrazilo

Pračlovek, rdeče-moder, krvodajalec, gnezdit, neodločen, belouška

LEVO, PREDPONA	DESNO, PRIPONA	UMESNO, MEDPONA
Pra-	-iti	-e-
Ne-	-ka	-o-
		-o-

3. Vrste tvorjenke

VRSTA TVORJENKE	ZNAČILNOSTI	BESEDOTVORNA PODSTA.	OBRAZILO
SESTAVLJENKA Pračlovek	Predpona+ Enodelna podstava	-človek	-pra
IZPELJANKA Gasilec	Pripona+ Enodelna besed. podstava	Gas-	-ilec
ZLOŽENKA Krvodajalec	Medpona+ Dvodelna besed. podstava	Krv- -dajalec	-o-
SKLOP Seveda	Brez glasovnega obrazila, imajo večdelno besed. podstavo	Se-ve-da	/

*POVZETEK

SKLADENJSKA PODSTAVA	BESEDOTVORNA PODSTAVA	OBRAZILO	TVORJENKA	VRSTA TVORJENKE	BESEDOTVORNI NAČIN
Prvotni človek	Človek	Pra-	PRAČLOVEK	Sestavljenka	Sestavljanje
Ta, ki gasi	Gas-	-ilec	GASILEC	Izpeljanka	Izpeljava
Rdeč in moder	Rdeč- -moder	-e-	RDEČE- MODER	Zloženska	Zlaganje
Se ve da	Se,ve,da	/	SEVEDA	Sklop	sklapanje

VABILO

JAVNO VABILO je besedilo s katerim sporočevalec poziva množičnega naslovnika naj se udeleži prireditve

-namenjeno je širši javnosti

-pisno/ustno

-objavljeno je po TV, radiu, potujočem vozilu z magnetofonom ali pa v dnevnikih, časopisih, letakih, javnih oglasnih deskah (vabilo na predavanje, prireditve, literarni večer, rastave, ples, koncert)

Značilnosti javnega besedila

-objavljeno mora biti pravočasno

-Podatki, ki jih mora vsebovati:

-kdo vabi, kam vabi, na kaj vabi (vrsta prireditve), ter podatke o kraju in času prireditve

-Zaporedje podatkov ni strogo določeno, torej lahko izpostavimo tisto kar se nam zdi najpomembnejše

- Besedilo mora biti razumljivo in enoumno**
- navadno je **posebno oblikovano**;
- poudarjen je naslov, ali označena vrsta prireditve
- nekoliko manj so izraziti podatki o kraju in času dogajanja

URADNO VABILO

SPOROČEVALEC

KRAJ,
DATU
M

NASLOVNIK

NASLOV BESEDILNE VRSTE : VABILO

NAGOVOR

VSEBINA: -IME PRIREDITVE
-KRAJ, ČAS SREČANJA
-VSEBINA SREČANJA
-DNEVNI RED

VLJUDNOSTNI POZDRAV

LASTNOROČNI PODPIS
IME, PRIIMEK,
POLOŽAJ

PRILOGE

JAVNO PISMO

- Objavljeno je v množičnih občilih
- sporočevalec predstavi vsebino na izverjen način
- poleg dejstev navaja tudi svoje stališče, vendar mora biti do naslovnika vljuden

BESEDILO POLITIČNE PROPAGANDE

1. BESEDILNA VRSTA: besedilo politične propagande
2. SPOROČEVALEC: SZDS Janez Novak
3. NASLOVNIK: bralci
4. NAMEN: Da da bi na volitvah volili politično stranko
  - izražen neposredno (podpirajte nas)
  - iražen posredno (Da bomo to dosegli, potrebujemo vaš glas)
5. VRSTA BEDEDILA:
  - pozivno besedilo: sporočevalec želi, da bi naslovnik storil to, kar želi on-pridobivanje oz. ohranjanje privrženecov, članov, volilcev
  - javno besedilo: letaki, plakati, medmrežje, časopis
6. PODATKI O SPOROČEVALCU V BESEDILIH:
  - urejen, nasmejan, pripadnik stranke, moški srednjih let
7. BESEDNE IN NEBESEDNE PRVINE JEZIKA
  - besedne prvine: z besedami
  - nebesedne prvine: slike, gesla, različno napisane črke, drugačne barve
8. SPOROČEVALEC PONUJA VOLILCEM POZITIVNE VREDNOTE
  - starost, varnost, delovna mesta, zdravje, sodelovanje
9. GESLA
  - stvarnost, sodelovanje, strpnost
10. JEZIK, SLOG
  - kratke, preproste povedi
  - retorične prvine: nagovor, ponavljanje
  - vrednotenjski pridevniki

ZAKON

1. BESEDILNA VRSTA: zakon (strokovno besedilo, splošni pravni akt z najvišjo veljavo, nadrejen statusu, pravilniku, podrejen ustavi)
2. BESEDILO GLEDE NA SPOROČEVALČEV NAMEN:
  - Izvršilno (sporočevalec tvori besedilo zato, da bi povzročil spremembe razmerij v družbi)
  - Sporočevalec: predsednik
  - Naslovnik: javnost
  - Tema: zakon o gimnazijah
3. ZNAČILNOSTI:
  - zakon je pravni akt, ki ga sprejme državni zbor
  - predsednik države zakon razglasi
  - razglas je objavljen v uradnem listu
  - pod zakonom je podpisan predsednik državnega zbora
4. JEZIK IN SLOG:
  - Pravni strokovni izrazi
  - terminološke besedne zveze
  - trpni stavki

5. ZGRADBA:

- Uvod: splošne odločbe (okvirno določajo vsebino in cilje pravnega akta)
  - Jedro: predstavljena vsebina in cilji
  - Končni del: prehodne določbe, končne določbe
- Členjenost na poglavju, člene in odstavke.

STATUT

- splošni pravni akt (nižja raven)
- določa osnovno ureditev in namen organizacije
- sprejme ga skupščina, svet, organizacije
- tridelna zgradba
- pravni strokovni izrazi oz. terminološke besedne zveze, trpni stavki, sklicevanje na pravne akte višje ravni.

UPRAVNA ODLOČBA

1. BESEDILNA VRSTA: odločba
2. BESEDILO GLEDE NA SPOROČEVALČEV NAMEN: izvršilno
  - tema: Zoisova štipendija
  - naslovnik: Petra Kovač, arhiv
3. ZASEBNO BESEDILO:
  - sporočevalec: ustanova
4. URADOVALNO BESEDILO
5. SESTAVA BESEDILA:
  - Uvodni del: zakonodajni in upravni akti na katere se sklicuje izdajatelj odločbe
  - Jedrni del: -izrek
    - utemeljitev
    - pravni pouk
  - Zaključek
  - Podpisi (levo: oseba, ki vodi postopek
desno: podpis uradne osebe)
  - Vročitev (komu je odločba poslana)
6. NAČINI RAZVIJANJA TEME:
  - obveščanja
  - utemeljevanje
7. JEZIK, SLOG:
  - trpni stavki
  - slovnično zapletene povedi
  - uradovalni izrazi

POROČILO

- publicistično besedilo
- strokovno besedilo

1. Publicistično besedilo

VRSTE: časopino, radijsko, televizijsko

- pripovedno besedilo
- javno besedilo (namenjeno širši javnosti)
- publicistično besedilo
- objektivno besedilo

VSEBINA:

- seznanitev, da se je zgodil aktualen dogodek
- kje se je zgodil
- kdaj se je zgodil
- zakaj se je zgodil
- kdo je pri tem sodeloval
- predstavitev poteka dogodkov

ZGRADBA:

1. Predstavitev rezultata dogodka (pogosto v naslovu)
2. Potek dogodka
3. Ni uvoda in zaključka

2. Strokovno besedilo

-je besedilo s katerim strokovnjak prikazuje ljudem iste stroke pretekli dogodek

VPRAŠALNICE: -kaj se je zgodilo

-kdo je pri tem sodeloval

-kje, kdaj, kako je potekalo:

-kaj so sodelujoči pri tem ugotovili

-namenjeno ozkemu krogu strokovnjakov

-objektivno besedilo (sporočevalec ne izraža) svojega mnenja / svojih čustev)

-pripovedovalno besedilo (zaporedje dejanj preteklega dogodka)

JEZIK: veliko strokovnih izrazov, trpni, brezosebni stavki

3. Delovno poročilo

-Glava : -podatki o dijaku, učitelju

-naslov naloge

-datum

-Navodila za delo

-Dijakovo poročilo o delu in ugotovitvah

-Dokumentacijsko gradivo (risbe, skice, grafi)